

Frans Camille Cornelis Van Coetsem

14 april 1919 – 11 februari 2002

Op 11 februari 2002 overleed op 82-jarige leeftijd F.C.C. Van Coetsem te Ithaca (New York, Verenigde Staten.), waar hij sinds september 1969 als hoogleraar en sinds 1988 als emeritus hoogleraar verbonden was geweest aan de afdeling germanistiek van Cornell University. Hij werd in 1970 buitenlands lid van de Afdeling Letterkunde van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW). Van Coetsem was een zeer innovatief en veelzijdig germanist, die van 1947 tot heden met onvoltooid, deels postuum gepubliceerd werk, een constante reeks van publicaties het licht heeft doen verschijnen, in het Nederlands, het Frans, het Duits, en later ook steeds meer in het Engels.

Frans Camille Cornelis Van Coetsem werd geboren te Geraardsbergen (Oost Vlaanderen) op 14 april 1919, zoon van Paul Auguste Marie Van Coetsem, 'bediende' (ambtenaar), en Helène De Lil, naaister. Zijn middelbare school doorliep hij aan de Athenées van Mons en Ath, waar hij in 1938 zijn diploma behaalde. Van 1939 tot 1941 deed hij een vervolgopleiding aan de École Normale (section) in Nivelles. Frans Van Coetsem studeerde vervolgens van 1941-1946 Germaanse filologie te Leuven, onderbroken door militaire dienst in 1945, en schreef een licentiaatsverhandeling over de klank- en vormleer van het dialect van zijn geboorteplaats. Hij trouwde op 30 april 1947 met Juliette De Bodt, net als zijn vader bediende. Na het huwelijk bleef het jonge echtpaar in Geraardsbergen wonen.

Op hetzelfde onderwerp als dat van zijn doctoraalscriptie promoveerde Van Coetsem in 1952, eveneens te Leuven. Zijn promotor was L. Grootaers. Na zijn promotie werd hij aspirant-redacteur en vervolgens redacteur van het *Woordenboek der Nederlandse Taal* te Leiden. In deze periode schreef hij een verhandeling over de sterke werkwoorden in het Oudgermaans op basis waarvan hij in 1956 te Leuven aggregeerde (*Das system der starken Verba und die Periodisierung im älteren Germanischen*; tweede druk 1964). In 1957 volgde hij Grootaers op als hoogleraar Germanistiek te Leuven. Daarnaast werd hij in 1963 hoogleraar oudgermanistiek te Leiden. In 1968 vertrok hij naar de afdeling *Germanic Languages and Literatures* van Cornell in Ithaca, New York, waar hij tot zijn emeritaat in 1988 hoogleraar bleef. Ook na het zeer betreurd overlijden van zijn vrouw in 1993 bleef hij in Ithaca wonen en daar bleef hij tot zijn laatste dagen actief. Zijn laatste publicatie verscheen postuum in 2002 in de *Leuvense Bijdragen. Tijdschrift der Germaanse Filologie*. Dit was ook het blad waarin zijn eerste publicatie in 1947 verschenen was, over de woorden *dan* en *toens* in een groep Zuid-Oostvlaamse dialecten. Hij is gestaag (naast

andere talen) in het Nederlands blijven publiceren, ook nadat hij staatsburger van de Verenigde Staten was geworden, en vervulde zo een belangrijke brugfunctie tussen de Engelstalige en Nederlandstalige germanistiek en neerlandistiek.

Tevens vervulde hij de rol van intermediair tussen Vlaanderen en Nederland, zoals onder meer blijkt uit de lezingenreeks 'De rijksgrens tussen België en Nederland als taalgrens' (gehouden in samenwerking met A. Weijnen in 1957). De goede banden met Nederland dateren uiteraard uit zijn Leidse periode, als redacteur van het Woordenboek der Nederlandsche Taal (WNT) en later als hoogleraar. Zo wordt ook zijn naam wisselend met *Van* en met *van* geschreven. Er zal een logica aanwezig zijn, maar die heb ik niet kunnen ontdekken. In latere jaren treffen we ook soms de verengelste voornaam Francis aan.

In de toenmalige voordracht werd hij met name genoemd vanwege het verband dat hij tot stand bracht tussen de structuralistische en historisch-vergelijkende methoden in zijn studie over het systeem van sterke werkwoorden en de periodisering in het Oud-Germaans, onder verwijzing naar Van Coetsem's Leidse oratie *Structuralisme en Oudgermanistiek: enkele opmerkingen en toepassingen* (1963). Samen met Herbert L. Kufner redigeerde Van Coetsem in 1972 een bundel waarin een basis gelegd wordt voor de studie van het proto-Germaans. Over het thema van zijn dissertatie voor het aggregaat, de Ablaut (klinkerverschuiving) bij de sterke werkwoorden, is hij tot 1994 blijven publiceren.

De belangrijkste recentere bijdrage, waarmee Van Coetsem zeer bekend is geworden komt in zijn *Loan phonology and the two transfer types on language contact* (1988). In dit boek, een van zijn meest algemeen theoretische bijdragen van betrokkene, maakt hij de agentivity, de actieve eigen rol, van de taalgebruiker tot de kern van zijn analyse van taalcontactverschijnselen. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen de actieve rol van de spreker van de ontvangende taal (*recipient language agentivity*) bij woordontlening en die van de spreker van de donortaal (*source language agentivity*) bij impositie. Het gaat hier in feite om de asymmetrie tussen de vaak aanzienlijke aanpassing van een woord als het ontleend wordt in een andere taal, en de geringere aanpassing als het uitgesproken wordt met een buitenlands accent. Nemen sprekers van de linguïstisch dominante taal taalmateriaal over uit een sociaal dominante taal, door inhoudelijke noodzaak of uit prestigeoverwegingen, dan hebben we te maken met *recipient language agentivity*; gaat het om het overbrengen van elementen uit hun eigen taal in een sociaal dominante taal, dan is er sprake van *source language agentivity*. Toevallig verscheen

zijn boek in hetzelfde jaar als een bekend boek over taalcontact van Terrence Kaufman en Sarah G. Thomason, waarin een vergelijkbare theorie wordt ontvouwd.

De algemene lijn van de eerdere beschouwing van Van Coetsem wordt voortgezet in *A General and Unified Theory of the Transmission Process in Language Contact* (2000), waarin een breder scala aan taalverschijnselen onder de loep wordt genomen vanuit hetzelfde perspectief. Wat dit perspectief zo bijzonder maakt is dat psychologische (hoe goed beheerst een spreker de taal?), sociale (welke taal is sociaal dominant?), en structurele aspecten (welke wijzingen, met name in de klankstructuur, ondergaat een element in taalcontact?) hier gecombineerd worden. Met deze geïntegreerde benadering is Van Coetsem dan ook een voorloper van het contemporaine onderzoek op dit gebied; zo blijkt hij tenslotte ook een intermediair te zijn geweest tussen de traditionele filologie en het moderne onderzoek op het gebied van taalcontact.

Bibliografie:

O. Leys, 'In memoriam Frans van Coetsem 1919-2002'. *Leuvense Bijdragen. Tijdschrift voor Germaanse Filologie*. 91, 1-2, pp. 1-2.